

De Ku Klux Klan en de Amerikaanse

Een profielwerkstuk over de vergelijking tussen vrouwenbewegingen

Eind negentiende, begin twintigste eeuw ontwikkelden de Verenigde Staten zich in hoog tempo. Dit had als gevolg dat verschillende emancipatiebewegingen voor vrouwen opkwamen om hun eigen (politieke) belangen te behartigen. In hun profielwerkstuk onderzochten Jasmijn Baarda, Elise van de Meerendonk en Mara Knottenbelt twee bijzondere emancipatiebewegingen in de jaren tien en twintig van de twintigste eeuw en vergeleken deze.

Jasmijn Baarda, Elise van de Meerendonk en Mara Knottenbelt hebben dit jaar voorjaar vwo-examen gedaan aan het Rijnlands Lyceum Sassenheim. Met hun profielwerkstuk wonnen zij een van de onderwijs-prijzen van de Koninklijke Nederlandse Akademie voor de Wetenschappen.

De zuidelijke en noordelijke staten van Amerika hebben een lange en vooral gescheiden geschiedenis. De staten kenden vele tegenstellingen, niet alleen op het gebied van slavernij maar ook op sociaal, economisch en cultureel gebied. Na de Amerikaanse Burgeroorlog vond er een periode van *Reconstruction* ofwel wederopbouw plaats. In mei 1865 introduceerde president Johnson de *Reconstruction* in een poging om de opstandige staten te hervormen. De zuidelijke deelstaten werden via de *Reconstruction Act* in vijf militaire districten verdeeld. Mede door deze wet verkregen de bevrijde slaven kiesrecht. Hun invloed bleef echter beperkt doordat zij geen economische macht hadden. Er kwamen verschillende amendementen tot stand: het veertiende amendement verklaarde alle in de VS geboren of genaturaliseerde personen tot staatsburgers en het vijftiende amendement gaf de zwarte inwoners kiesrecht.

Een periode van vooruitgang

In de daaropvolgende periode ontwikkelden de Verenigde Staten zich op politiek en economisch gebied en kwamen ze in de *Progressive Era* (1889-1920). Door industrialisatie vonden er enorme veranderingen plaats. De contouren van het 'oude' Amerika verdwenen. Er ontstond een nieuwe maatschappij met fabrieken, steden en immigranten. Vele autochtone Amerikanen trokken naar

deckers genoemd. Het vermogen van de autoriteiten om te zorgen voor schoon water, sanitair, afvalinzameling, brandveiligheid en scholen kon het hoge tempo van de verstedelijking niet bijhouden. Naast immigratie was er ook een enorme expansie van de autochtone middenklasse. De leden van deze middenklasse waren vaak goed opgeleid en ambitieus. De middenklasse was zich bewust van haar positie: onder de oude families en elite, maar boven de immigranten in de sloppenwijken. Ze wilde graag meer invloed uitoefenen. Voor vrouwen bood deze nieuwe middenklasse niet alleen kansen maar ook frustraties. Vrouwelijke immigranten hadden banen als fabrieksarbeiders of bedienden, de vrouwen uit de middenklasse waren vaak schooljuffen, secretaresses en typisten. Echter, voor de middenklassevrouwen die huisvrouw waren, kon de stad zorgen voor isolatie en frustratie.

Met de economische veranderingen kwam ook kritiek. Het 'progressivisme' ontstond. Dit was een politieke reactie op de industrialisatie en haar negatieve gevolgen: immigratie, stedelijke groei, erbarmelijke omstandigheden, de groei van de macht van het bedrijfsleven en groeiende klassenverschillen. Aanhangers van het progressivisme worden *progressives* genoemd en woonden vooral in de groeiende industriesteden. Toch is het moeilijk om deze *progressives* goed te duiden. Een deel was voor het verminderen van de macht van bedrijven, om zo de democratie te bevorderen. Anderen riepen op tot wetten om arbeiders en de armen in de steden te beschermen. Weer een ander deel vroeg om meer gelijkheid tussen man en vrouw in deze veranderlijke samenleving.

'De contouren van het "oude" Amerika verdwenen en er ontstond een nieuwe maatschappij met fabrieken, steden en immigranten'

de steden en kwamen daar samen met een stroom van immigranten. De elite, de groeiende middenklasse en immigranten vormden het nieuwe sociale karakter van de maatschappij. De immigranten die in het begin van de twintigste eeuw naar Amerika kwamen, verenigden zich in sloppenwijken, rijtjeshuizen en gammele constructies van drie verdiepingen, ook wel de *triple*

The women of the Ku Klux Klan

Aan het begin van de twintigste eeuw werd de Ku Klux Klan (KKK) heropgericht, midden in de *Progressive Era*, geholpen door de massamedia, die in deze periode opkwamen. De KKK is een organisatie die vaak geassocieerd wordt met geheime samenkomsten en anonieme spookfiguren die 's nachts zwarte burgers vermoordden. De mannelijke leden geloofden dat de voormalige slaven

vrouwenrechten

een bedreiging waren voor de openbare orde, de kuisheid van hun vrouwen en de superioriteit van de blanken. De eerste Klan werd halverwege de negentiende eeuw opgericht. In die eerste golf van de Ku Klux Klan was de rol van vrouwen zeer beperkt, heel veel meer dan het naaien van de outfit van hun man deden ze niet. In deze periode was de slavernij in de Verenigde Staten net afgeschaft en was het voornaamste doel van de Klan om de 'blanke superioriteit' te behouden.

Het was pas in de jaren twintig van de twintigste eeuw, aan het begin van de tweede golf van de KKK, dat vrouwen een grotere rol in de organisatie gingen spelen. Dit had te maken met de invoering van het vrouwenstemrecht via het negentiende amendement. Ondanks dat de kracht van feministische organisaties hierna afnam, werd de rol van vrouwen in de maatschappij wel steeds groter en maakten vrouwen zich meer los van hun mannen. Al met al werden vrouwen dus een stuk zelfstandiger in deze periode, waardoor ze zich niet meer alleen maar bij de KKK voegden omdat hun man lid was, maar ook steeds vaker uit eigen wil. Vanaf dat moment werden vrouwen ook aangespoord om actief deel te nemen aan de

activiteiten en rituelen van de Ku Klux Klan, met de overtuiging dat de deelname van vrouwen zou bijdragen aan het zuiveren van het land van zijn zwarte bevolking.

De vrouwen vonden echter dat ze te weinig mochten doen in de organisatie en daarom werden er hier en daar aparte vrouwenafdelingen van de Klan opgezet. De leiders van de KKK waren bang dat deze dochterbewegingen te snel zouden groeien en uit de invloedssfeer van de originele Ku Klux Klan zouden vallen. Daarom werden alle kleine aftakkingen samengevoegd tot één groot vrouwenonderdeel van de Klan: de WKKK (Women of the Ku Klux Klan). Opvallend is dat deze WKKK niet alleen qua bestuur maar ook qua denkbelden losstond van de originele Klan. Waar de KKK streefde naar een vrij ouderwetse verdeling tussen man en vrouw, had de WKKK meer vooruitstrevende ideeën. Zo vond de KKK dat vrouwen thuis moesten blijven om zich met de kinderen en het huishouden bezig te houden, terwijl de man werkte voor het geld. De WKKK stond daarentegen voor een meer vooraanstaande positie in de maatschappij en meer rechten voor vrouwen. De vrouwen van de Klan gingen bijna ►

Een optocht van de KKK en de WKKK door Washington D.C., 1928. Fotograaf onbekend. Bron: National Archives, VS.

manipulerend te werk, zodat iedereen die hen aanhing het idee kreeg dat de vrouwen de lijm waren die de Klan bij elkaar hield. De vrouwen zorgden ervoor dat de organisatie voort kon blijven bestaan en daarom zouden zij ook meer rechten verdienen, niet alleen in de Klan maar ook in de maatschappij. Ondanks dat hun ideeën steeds meer de feministische kant op gingen, bleef het hoofddoel van de WKKK om blanke privileges te verdedigen en de maatschappij te beschermen tegen zwarte invloeden.

De Klan-vrouwen waren dus feministische verzetssrijders geworden. Voor deze bijzondere en snelle omslag was één heel belangrijke reden: het feit dat deze blanke Klan-vrouwen geloofden dat hun stem groter zou zijn dan de stem van zwarte mannen. Afro-Amerikaanse mannen hadden namelijk stemrecht verkregen met ingang van het vijftiende amendement en de Ku Klux Klan was het hier niet mee eens. Vandaar dat de vrouwelijke Klan-leden ineens fel voor het vrouwenstemrecht gingen strijden: hun stem zou immers belangrijker en verstandiger zijn dan die van zwarte mannen.

Jeannette Rankin spreekt bij een bijeenkomst van de National American Woman Suffrage Association in Washington D.C., 1917. Foto: C.T. Chapman. Bron: Library of Congress.

Feministische golf

Naast de bijzondere ontwikkeling van de WKKK zien we in de Verenigde Staten tijdens de *Progressive Era* nog een politieke verschuiving. Aan het begin van de twintigste eeuw beseften steeds meer

vrouwen dat de verdeling zodanig ongelijk was dat ze er niet meer blindelings in mee wilden gaan. Deze tegenreactie was de eerste feministische golf, waarin er gestreefd werd naar (politiek) gelijke rechten. Om dit te bereiken werd onder meer de American Equal Rights Association opgericht, die in het bijzonder streefde naar stemrecht voor vrouwen. Na drie jaar viel de organisatie uit elkaar, zonder veel bereikt te hebben. In datzelfde jaar werden twee nieuwe organisaties opgericht: de National Woman Suffrage Association (NWSA) en de American Woman Suffrage Association (AWSA). Beide organisaties hadden het invoeren van vrouwenstemrecht als hoofddoel, maar de AWSA richtte zich uitsluitend op blanke vrouwen, terwijl de NWSA naar algemene uitbreiding van rechten voor vrouwen streefde. Door de jaren heen groeiden de standpunten van beide organisaties naar elkaar toe en werden de twee samengevoegd tot één organisatie: de National American Woman Suffrage Association (NAWSA).

‘De Klan-vrouwen waren feministische verzetssrijders geworden. Ze streden ineens fel voor hun stemrecht: hun stem zou immers belangrijker en verstandiger zijn dan die van zwarte mannen’

De AWSA publiceerde een krant, *The Woman's Journal*, die al snel de officiële vrouwenverzetsskrant werd en vrouwen door het hele land bereikte. Dit bereik droeg bij aan de sterk groeiende aanhang van de NAWSA, die na de samenvoeging talloze evenementen en campagnes organiseerde om persaadacht te krijgen. Een van de grootste acties van de NAWSA was een parade in de Amerikaanse hoofdstad Washington in 1913. Hierbij kwamen duizenden mensen samen om te protesteren tijdens de inauguratie van president Woodrow Wilson. Zo kon de organisatie niet alleen veel persaadacht trekken, maar sprong ze ook in het oog bij de kersverse president en behaalde daarmee politieke aandacht. De NAWSA bleef bestaan tot 1916, waarna ze verderging als politieke partij. De kersverse National Woman's Party (NWP) was de eerste vrouwelijke politieke partij en kon gericht campagne voeren dan haar moederorganisatie. Ze ervaaarde echter veel tegenstand vanuit de Amerikaanse politiek, die haar groei als een gevaar zag. Toch lukte het de NWP om met steun van de president het negentiende amendement door te voeren, waarmee in 1920 het vrouwenstemrecht bereikt werd.

Ook na de invoering van het vrouwenstemrecht bleef de NWP actief. Er waren immers nog talloze

Leden van Colorado-afdeling van de National Women's Party, 1926.
Foto: H.L. Stantley. Bron: Library of Congress.

andere aspecten waarin vrouwen werden achtergesteld. De focus kwam nu te liggen op het invoeren van het *Equal Rights Amendment* (ERA), waarmee vrouwenrechten zouden worden uitgebreid op gebieden als echtscheiding, eigendom en werk. Ondanks de toenemende weerstand vanuit de Amerikaanse politiek gaf de NWP niet op. Aangezien het negentiende amendement alleen blanke vrouwen stemrecht gaf, ontstond er weerstand vanuit zwarte en Aziatische gemeenschappen in de Verenigde Staten. Zij ervoeren niet alleen discriminatie op basis van geslacht, maar ook op basis van huidskleur en afkomst. Dit leidde tot het ontstaan en uitbreiden van verzetsorganisaties als de National Association of Colored Women (NACW) en de Alpha Suffrage Club. Deze organisaties hadden het zwaarder dan blanke verzetsorganisaties, die het argument van 'well educated voters' konden gebruiken: zij hadden toegang tot genoeg goede scholing om weloverwogen keuzes te kunnen maken in het stemproces. Omdat vrouwen van een andere afkomst niet diezelfde onderwijsmogelijkheden hadden, werd dit argument juist tegen hen gebruikt.

Uitbreiding vrouwenrechten

De feministebeweging en de WKKK zijn op bepaalde vlakken te vergelijken, maar er zijn ook veel verschillen. Feministische bewegingen uit de jaren twintig van de vorige eeuw streefden eerst vooral naar stemrecht voor vrouwen. Toen dit doel bereikt was, gingen ze zich focussen op steeds verdere uitbreiding van de rechten van vrouwen, wat betekende dat de vrouw een meer vooraanstaande positie zou moeten krijgen in de maatschappij, maar ook binnen het gezin. De WKKK dacht hetzelfde over de uitbreiding van vrouwenrechten. Hun motieven achter deze ideeën verschilden daarentegen wel met die van feministische bewegingen: de WKKK vond het oneerlijk dat zwarte mannen meer rechten hadden dan blanke vrouwen en wilde dit rechtzetten door de rechten van vrouwen uit te breiden. De stem van een blanke vrouw zou namelijk sterker en

slimmer zijn dan die van een zwarte man, stelde de WKKK. De WKKK organiseerde protesten en bijeenkomsten en verspreidde propaganda voor de uitbreiding van vrouwenrechten. De feministebeweging deed hetzelfde, maar er was een belangrijk verschil in motief. Bij de WKKK werd het actievoeren voor vrouwenrechten namelijk als tactiek beschouwd voor het trekken van nieuwe leden en het toegankelijker maken van de organisatie, terwijl dit bij feministische bewegingen niet het geval was. ■

Het hele profielwerkstuk is te lezen via www.knawonderwijsprijs.nl.

Literatuur

- E. Van de Bilt & J.G. Toebens**, *Een samenleving op de rails* (SUN, 1995).
- J. Lepore**, *These truths, a history of the United States* (Ww Norton & Co, 2019).
- B. Kromhout**, *Iedereen een puntmuts* (Historisch Nieuwsblad, 2018, pp. 45-52).
- I.G. Melenchón**, *Cuando el Ku Klux Klan se hizo pasar por feminista* (Lavanguardia, 2020).
- B. García**, "Klanswomen," *when supremacism masqueraded as feminism* (AL DÍA News, 2021).
- L. Gordon**, *The Second Coming of the KKK: The Ku Klux Klan of the 1920s and the American Political Tradition* (Liveright, 2017).
- K. Bragg**, *First came suffrage. Then came the Women of the Ku Klux Klan* (Usatoday, 2021).
- C. Halley**, *A Brief History of the Women's KKK* (Daily, 2020).
- B. Eisenberg en M. Ruthsdotter**, *History of the Women's Rights Movement - National Women's History Alliance* (1998).
- Library of Congress**, *Historical Overview of the National Woman's Party* (z.d.).
- T. Anand**, *A Brief Summary Of The First Wave Of Feminism* (2018).
- A. Lange**, *American Woman Suffrage Association* (2015).
- D. Bisignani**, *History of Feminism in the U.S.: The First Wave* (2015).
- A. Jackson**, *The Alpha Suffrage Club and Black Women's Fight for the Vote* (2020).